

Нове джерело інформації про бібліографічні ресурси України

Важливою умовою використання бібліографічних ресурсів є інформація, яку надає бібліографія бібліографії — самостійний вид бібліографії, об'єктом обліку та аналізу якого є бібліографічні посібники [1]. Її призначення — інформування про бібліографічну продукцію; оцінка повноти бібліографічного репертуару; створення джерелознавчої бази для вивчення історії, теорії та методики бібліографії і викладання бібліографічних дисциплін.

Бібліографія бібліографії виникла пізніше, ніж інші види бібліографії, приблизно через 100 років після початку активного створення бібліографічних посібників, тобто тоді, коли з'явилась потреба забезпечити орієнтацію у створених ресурсах.

Показники бібліографічних посібників дають можливість за результатами бібліографічної діяльності робити висновок про її методичний рівень, ступінь розвитку, стан бібліографічної забезпеченості окремих галузей знань і категорій споживачів інформації, а також прогнозувати створення нових посібників, які мають усунути лакуни у великому масиві бібліографічної продукції.

В останні роки значно збільшилась кількість окремо виданих бібліографічних показників, нестримно зростає кількість фундаментальних прикнижкових і пристатейних посібників, які часом не менш цінні, ніж окремо видані бібліографічні видання. У зв'язку з цим постійно зростала суто бібліографічна частина посібника "Бібліотекознавство і бібліографія України", збільшувався його обсяг (в основному за рахунок прикнижкової бібліографії), що викликало певні видавничі труднощі. Однак цінна бібліографічна інформація для широкого загалу залишалась закритою, адже видання адресовано, в першу чергу, бібліотечним фахівцям, хоча містить корисну інформацію для спеціалістів різних галузей науки, економіки, культури.

Враховуючи це, НПБУ з 2009 р. розпочала випуск бібліографічного щорічника "Метабібліографія України" — довідкового видання універсального типу про бібліографічні ресурси України.

Кілька слів про те, чому саме таку назву обрали упорядники. Вид бібліографії, призначення якого полягає в організації інформації про бібліографічні посібники, на різних етапах розвитку називали "бібліографічний репертуар", "література бібліографії", "бібліографія другого ступеня", "бібліографія бібліографії". Термін "бібліографія бібліографії", хоч і добре знайомий, звичний, але не зовсім вдалий через тавтологію; він незрозумілий небібліографам, оскільки аналогічні поняття відсутні в інших сферах. Крім того, редактори і комп'ютерні програми, зокрема MS Word, автоматично видаляють друге слово "бібліографія" (перш за все, у родовому відмінку), вважаючи його застосування помилковим.

В останні роки розглядається питання про доцільність заміни терміна "бібліографія бібліографії" на лаконічніший і позбавлений тавтології — "метабібліографія" (від грец. *meta* — за, після) [2—5].

Слова, що створюються за допомогою префікса "мета", означають створення, які виникають у певні моменти розвитку галузі діяльності, наукової дисципліни, коли усвідомлюється необхідність осмислення, узагальнення нагромадженого матеріалу. Сьогодні існують і активно використовуються терміни "метagalактика", "метаінформація", "метадані" (для опису електронних ресурсів) тощо.

Враховуючи зазначене, укладачі зупинились на назві "Метабібліографія України". Завдання цього видання — якнайповніше представити інформацію про посібники, що вийшли друком в Україні, підготовлені бібліотеками різ-

них форм власності, науковими установами, вищими навчальними закладами, окремими громадянами. Перший випуск покажчика представляє бібліографічну продукцію за 2007—2008 рр. Надалі він інформуватиме про доробок бібліографів за один рік.

Відбір матеріалів до щорічника здійснювався на основі обов'язкового примірника, що надходить до фондів НПБУ (в подальшому передбачається використовувати також фонди інших бібліотек).

Перший випуск реєструє бібліографічні посібники різної видової та жанрової палітри з усіх галузей знань (1881 позиція).

Він подає відомості про:

- державні (національні) посібники;
- окремо видані бібліографічні показники: ретроспективні та поточні, науково-допоміжні, професійно-виробничі та рекомендаційні, бібліотечно-каталожні, видавничо-книготоргівельні, універсальні та галузеві (за винятком бібліографії "малих" форм, листівок);
- показники змісту періодичних видань;
- бібліографічні огляди, методико-бібліографічні матеріали, які містять розгорнуті списки літератури;
- посібники, що реєструють праці організацій, наукових установ;
- біобібліографічні показники;
- найзначніші прикнижкові та пристатейні бібліографії та бібліографії в підрядкових примітках.

До щорічника не увійшли списки до методичних розробок вищих навчальних закладів, прикнижкові та пристатейні списки літератури, які містять менше 100 назв. Усвідомлюючи, що ця межа є умовною, упорядники залишили за собою право відступати у бік зменшення кількості назв у тих випадках, коли список є цінним, завдяки актуальності проблеми, нерозробленості питання чи вузькості тематики. Бібліографічні записи групуються відповідно до таблиць "Універсальної десятикової класифікації".

Упорядники допускають певну свободу при деталізації зібраного матеріалу. Вони формують нові рубрики у разі необхідності представити актуальні теми. У випадку відсутності інформації з певних галузей знань, деякі розділи можуть бути розроблені менш детально.

Бібліографічний опис вміщує всі основні та факультативні елементи, у примітках подано інформацію про наявність допоміжних показників.

Для зручності у користуванні складено іменний покажчик, де відображено прізвища авторів, укладачів, редакторів, а також осіб, яким присвячено матеріали, та алфавітний покажчик бібліотек й інших установ, інформацію про видання яких розміщено в посібнику.

Цільове призначення щорічника досить широке. Ця праця надасть суттєву допомогу працівникам бібліотек та інформаційних установ при комплектуванні та доукомплектуванні довідково-бібліографічних фондів; буде необхідним джерелом інформації для укладачів при плануванні роботи; допоможе в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні читачів (забезпечить складний бібліографічний пошук); запропонує вихідний матеріал бібліографознавцям для прогнозування розвитку бібліографії і створення її історії. На його основі можна сформувати бібліографічну базу з регулярним поповненням джерел і вдосконаленням пошукових засобів.

Він допоможе спеціалістам різних галузей науки зорієнтуватись у масиві бібліографічних праць, які можна використати у практичній і науковій діяльності.

Список використаної літератури

1. *Мамонтов М. А.* Библиотечная энциклопедия / М. А. Мамонтов, Ю. А. Гриханов (гл. ред.) ; Рос. гос. б-ка. — М., 2007. — С. 120—121.
2. *Моргенштерн И. Г.* Метабібліографія (бібліографія бібліографії) / И. Г. Моргенштерн // Библиография. — 2007. — № 5. — С. 135—139.
3. *Моргенштерн И. Г.* Общее библиографоведение : учеб. пособие / И. Г. Моргенштерн. — СПб. : Профессия, 2006. — 208 с.
4. *Промська О. Л.* Бібліографія бібліографії: термінологіч-

ний аспект / О. Промська // Вісн. Кн. палати. — 2007. — № 3. — С. 22—24.

5. *Рибчинська Н.* Загальноукраїнський характер метабібліографії західноукраїнських бібліографів першої половини ХХ ст. / Н. Рибчинська // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника. — 2008. — Вип. 1. — С. 317—329.

Валентина Кононенко,
завідувач науково-бібліографічним відділом НІБУ,
заслужений працівник культури України

Ірина Ігнатецька,
завідувач сектору науково-бібліографічного відділу НІБУ